

To av mine venner ble arrestert av politiet på grunn av meg. Ikke at jeg hadde kjent dem lenge, men det var fordi vi var sammen at de ble tatt.

Okkupert og forlatt

I DET OMSTRIDTE OMRÅDET, Vest-Sahara lever saharawiene under okkupasjon fra Marokko. Norge bør protestere, mener Thomas Frantsvold.

ARKIVFOTO

KRONIKK

Thomas Frantsvold,
Raftostiftelsen

DET SOM SKJEDDE I NORGE under annen verdenskrig, skjer i dag i Vest-Sahara. Okkupasjonsmakten heter Marokko, som grenser til Vest-Sahara i sør. Mine to venner, som jeg hadde møtt noen timer tidligere, er saharawier og derfor annenrangs borgere i sitt eget land. For å unngå ytterligere forfølgelse, skal jeg ikke navngi dem her. De to ble arrestert mens – og fordi – de spaserte med en utlending langs hovedgaten i Dakhla, Vest-Saharas nest største by, og viktig havn for Marokkos fiskeriflåte.

Og det er nettopp dét det dreier seg om. Dakhla er ikke havn for Vest-Saharas fiskeflåte, men Marokkos. Vest-Sahara blir kraftig utbyttet av den marokkanske okkupasjonsmakten, som i dag selger Vest-Saharas mineraler, fisk og fosfat, og som forbereder seg på å utvinne og selge landets petroleumsressurser. Foreløpig har Marokko bare lett etter Vest-Saharas olje og gass, blant annet med hjelp fra det norske seismikkelskapet TGS-NOPEC.

Vest-Sahara har et litt større areal enn Storbritannia, men en befolkning på bare noen få hundre tusen. Marokko oppgir ikke oppdaterte befolkningstall for Vest-Sahara, men mange gjetter at antallet saharawier er rundt hundre tusen, og mange ganger flere marokkanske bosettere og sikkerhetsstyrker. Marokko har bevisst flyttet marokkanere inn i området for å sementere okkupasjonen. Og

marokkanske myndigheter går svært langt for å lokke marokkanere til Vest-Sahara: nullskatt, doble lønninger og omfattende investeringer for å sikre velferd og arbeidsplasser. Samtidig blir saharawiene drevet på flukt av vold og undertrykkelse. Mesteparten av saharawiene, rundt 160.000, bor i dag i flyktningleire i Algerie. I sitt eget hjemland, Vest-Sahara, er de blitt en minoritet.

«**UNDERTRYKKELSEN** fortsetter, og Marokko tillater ingen fritt å uttrykke sine meninger. Folk bankes opp hver dag. En tidligere fange ble fengslet på nytt i går», fortalte Sidi Mohammed Daddach meg da vi møttes i Vest-Saharas hovedstad El Aaiun før jul. Han fikk Raftoprisen i 2002 for sin og sitt folks kamp for menneskerettigheter og selvbestemmelse. «Det er marokkansk politi og soldater på hvert hjørne, og de fengsler folk fordi de bærer det saharawiske flagget. Men å holde flagget er blitt mer vanlig, så vel blant gamle som unge. Selv om de blir arrestert og torturert». Ifølge prismottakeren er det en stor gruppe saharawier i fengsel, og mange av dem er menneskerettsaktivister.

Daddach vet hva han snakker om etter tortur og 24 år i fangenskap i Marokkos fengsler. Marokko tok fra ham passet for å hindre hans reise til et FN-møte om forsvunne personer i Genève i 2003. I november fikk han endelig tilbake passet etter at Raftostiftelsen og 30 andre norske menneskerettsorga-

nisasjoner hadde startet en kampanje for ham. Marokkos Norgesambassadør svarte med en dør-til-dør-aksjon overfor de norske organisasjonene, for å "åpne en bro til dem". For mange av de andre menneskerettsaktivistene som mistet sine pass finnes det ingen bro. De venter fremdeles på passene sine.

Tross den tette overvåkingen, hyppige fengslinger og bruk av trusler og tortur mot saharawiske opposisjonelle og menneskerettsaktivister, tiltar motstanden mot okkupasjonen. Saharawier demonstrerer hyppig over hele Vest-Sahara, og flere observatører mener kampen mot okkupasjonen har gått fra å være drevet av frigjøringsbevegelsen Polisario i eksil i Algerie, til å være drevet av saharawiene som lever under okkupasjon i Vest-Sahara.

«**DET ER VELDIG** vanskelig å si hva som vil skje. Siden 2005 har det pågått et opprør, og ungdommen demonstrerer daglig. Hvis dette fortsetter kan det gjøre det lettere å holde en folkeavstemning, for å oppnå selvbestemmelse. Vi ønsker at det skal skje fredelig, uten vold. Men alle muligheter er åpne. Vi ønsker ikke krig, men ingen kan styre folks overbevisning, og folket er overbevist om selvbestemmelse», sier Daddach.

Marokko og Polisario kom i 1988 frem til enighet om en løsning etter å ha kriget siden kolonimakten Spania trakk seg ut i 1976. FNs sikkerhetsråd sluttet seg til partene i 1991 og tok på seg

ansvaret for å holde folkeavstemningen som skulle avgjøre Vest-Saharas fremtid. Siden har lite skjedd. FN-styrken står fortsatt der og overvåker en våpenhvile og en stille prosess. Situasjonen er helt fastlåst.

Marokko mener folkeavstemning som løsning er gått ut på dato og vil ikke lenger godta noe annet enn at Vest-Sahara inngår i Marokko. Polisario har overraskende akseptert at samtlige marokkanske bosettere i området siden 1999 kan delta i en folkeavstemning, men Marokko holder Vest-Sahara, i et forsøk på å skjule undertrykkelsen, overvåkingen og overgrepene, er bare pinlig. Raftostiftelsen og andre menneskerettsorganisasjoner har dessuten oppfordret norske myndigheter til å vise et sterkere engasjement for å finne en løsning på konflikten, hvor saharawiene blir hørt i en fri og rettfærdig folkeavstemning.

Vest-Sahara har status som et «ikke-selvstyrt område» ifølge FN, og Marokkos 30 år lange okkupasjon er blitt fordømt av FNs sikkerhetsråd flere ganger. Sikkerhetsrådet har en rekke ganger fastholdt saharawiernes rett til selvbestemmelse, og okkupasjonen er åpenbart i strid med folkeretten. Norge har tidligere inntatt en svært forsiktig rolle, men holdningen er nå skjerpet, og regjeringen fraråder ethvert økonomisk samkvem som legitimerer Marokkos okkupasjon. Man skulle likevel tro Norge kan innta en mer aktiv rolle når norske borgere og selskaper handler med en okkupasjonsmakt som så klart bryter med folkeretten.

DET ER IMIDLERTID mye norske og andre myndigheter kan gjøre uten å ta stilling til Vest-Saharas fremti-

dige status. Faktisk bør det være et klart krav at norske myndigheter står opp for menneskerettighetene, og gjør det de kan for å hindre overgrep og urett. Saharawiske aktivister er i dag gjenstand for vilkårlig rettsforfølgning, tortur og trusler, og mange av dem lever under svært usle kår i marokkanske fengsler. Det gagnar ikke norske interesser, heller ikke økonomiske, å tie om slike overgrep. At man samtidig finner seg i at Marokko hindrer diplomater, journalister og andre fra å besøke Vest-Sahara, i et forsøk på å skjule undertrykkelsen, overvåkingen og overgrepene, er bare pinlig. Raftostiftelsen og andre menneskerettsorganisasjoner har dessuten oppfordret norske myndigheter til å vise et sterkere engasjement for å finne en løsning på konflikten, hvor saharawiene blir hørt i en fri og rettfærdig folkeavstemning.

«**DET GAGNER** ikke norske interesser, heller ikke økonomiske, å tie om slike overgrep»

«**FØR MINE TO VENNER** ble ført bort av politiet, fikk vi noen sekunder for oss selv. Mens de gråtkvalt forsikret om at «alt vil gå greit», ga vi hverandre et varmt og ekstra fast håndtrykk. I et håndskrevet brev jeg fikk en halvtime før, skrev en av saharawiene:

«Vi er et invadert folk, under okkupasjon. De dreper folket vårt, stjeler fisken og oljen, og gjør oss urett. Mitt eneste ønske er at vi skal kunne vende tilbake til byene våre. Kan jeg be deg om å hjelpe oss?»